

ΕΚΕΙ ΠΟΥ ΓΕΝΝΗΘΗΚΕ Ο ΡΗΓΑΣ

ΧΡΙΣΤΟΥ Γ. ΠΑΠΑΖΗΣΗ

Προέδρου τής Διδασκαλικής Όμοσπονδίας

Θά ήταν, νομίζω, παράλειψις, ἂν σ' ἓνα λεύκωμα σάν αὐτὸ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Ἑταιρείας δὲν ὑπῆρχαν λίγα λόγια γιὰ τὴν ὀνομαστή, τὴν «κατάφυτη καὶ κατάρρυτη πόλη τῆς Θεσσαλίας», ὅπου τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1757 γεννήθηκε «ἓνα παχουλὸ καὶ ροδοκόκκινο παιδί» — ἔτσι σημειώνει τὸ γεγονός ὁ ἱστορικὸς Φάνης Μιχαλόπουλος — ὁ Ἀντώνης Κυριαζῆς, ὁ κατόπιν Φεραίος ἢ Βελεστινλῆς.

Ὁ Βελεστίνος εἶναι ἀληθινὰ καὶ κατάφυτος καὶ κατάρρυτος. Ἡ φύση τὸν ἐπροίκισε μὲ χίλιες ὁμορφιές. Λίγα χιλιόμετρα πέρ' ἀπ' τὸ «Λατομεῖο», στὸ ἀνοιγμα τοῦ ἀνατολικοῦ θεσσαλικοῦ κάμπου, ἀποτελεῖ μίαν ὄαση εὐχάριστη, πού πολὺ τὴ χαίρεται τὸ μάτι τοῦ κάθε περαστικοῦ.

Θά εἶχε νὰ πῆ κανεὶς πολλά, πάρα πολλά, γιὰ τὸ σημερινὸ χωριό, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους του, γιὰ τὰ νέα κτίσματα, πού τὸ κοσμοῦν, γιὰ τὴν ἀλματική πρόοδο, πού σημειώνει στὰ τελευταῖα χρόνια.

Πάνω ἀπ' ὅλα ὅμως ὁ Βελεστίνος θά εἶναι πάντα ἀσύγκριτος γιὰ τὶς φυσικὲς του καλλονές. Τὸ πλούσιο δάσος καὶ οἱ ὀλοπράσινοι κῆποι, πού τὸν περιζώνουν, δίνουν στὸ χωριό μίαν ἀνεκφραστὴ γοητεία.

Δὲν εἶναι τωρινὴ αὐτὴ ἡ φυσικὴ ὁμορφιά. Αἰῶνες τὸν συντροφεύει μαζί μὲ τοὺς μαλακοὺς καὶ χλοερούς λόφους, πού παραστέκουν στὶς νοτιοδυτικὲς παρυφές του. Ἔτσι ἦταν τὸ χωριό καὶ τὴν ἐποχὴ πού γεννήθηκεν ὁ Ρῆγας. Ἱστορικοί, περιηγητὲς καὶ γεωγράφοι τὸν χαρακτηρίζουν σάν μιὰ ὄαση μέσα στὸν πλατὺ κι ἀπέραντο κάμπο τῆς Θεσσαλίας, ἓναν ἐπίγειο παράδεισο, γιομάτο ἀπὸ δάση δρυῶν καὶ πλατάνων, γιομάτο ἀπὸ νερὰ πού κελάρυζαν παντοῦ μέσα στοὺς δρόμους του, πνιγμένο σὲ καταπράσινη καὶ πυκνὴ βλάστηση.

Χτισμένοι πάνω στὰ χαλάσματα τῶν πανάρχαιων Φερῶν κατὰ τὰ μεσαιωνικὰ χρόνια διατηροῦσε πολλὰ κτίσματα ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα καὶ μαζί ὅλη τὴ φυσικὴ ὠραιότητα πού τὸν χαρακτήριζε ἀπὸ τὰ ὀμηρικὰ χρόνια. Ἡ Πηγὴ Ἑπέρεια: «τὸ θεοφιλέστατον νᾶμα», ὅπως τὴν ἔψαλεν ὁ Σοφοκλῆς, τὸ μεταγενέστερο καὶ σύγχρονο «Κεφαλόβρυσσο», ἀκόμη καὶ σήμερα ψιθυρίζει τὸ θεῖο τῆς ἄσμα στὴ μέση σχεδὸν τοῦ χωριοῦ, ὅπου σχηματίζει λίμνη, πλαισιωμένη ἀπὸ λευκὰς, πλατάνια, κυπαρίσσια κι ἐλιές. Πολὺ λίγα πράγματα ἄλλαξαν ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια ὡς σήμερα στὸ χλοερό, στὸ ὑπέροχο καὶ ποιητικώτατο αὐτὸ τοπίο. Τὰ νερὰ τῆς λίμνης διατηροῦν ἀκόμη τὸν ἐξαίσιο κυανοπράσινο χρωματισμό τους καὶ οἱ πλάτανοι — λευκὲς ἄλλοτε — ἀναπέμπουν ἀρμονικὰ θεῖους ὕμνους πρὸς τὸν Ὑψιστο, ὅπως κι ἄλλοτε τοὺς ἄκουσαν ὁ Πίνδαρος, ὁ Σοφοκλῆς κι ὁ Πολύβιος.

Οἱ κῆποι ἀκόμη, πού σημείωσεν ὁ Ρῆγας στὸ Χάρτη τοῦ Βελεστίνου, καθὼς καὶ τὸ ἱερὸ δάσος τῶν δρυῶν, σώζονται στὴν ἴδια θέση — μὲ περιορισμένες ἀποφιλώσεις —, σάν τίποτε νὰ μὴ τάραξε τὸ φυσικὸ περιβάλλον ἀπ' τὰ παλιὰ τὰ χρόνια. Καὶ τὸ μελωδικὸ κελάδισμα τῶν ἀηδονιῶν ἀντηχεῖ γύρω, κατὰ τὴν ἀνοιξὴ, προκαλώντας στοὺς εὐλαβικοὺς ἐπισκέπτες τὴν ἀναπόληση τόσων ἀρχαίων καὶ νέων μορφῶν, πού γεννήθηκαν στὴν πόλη κι ἔδρασαν στὴ μακραιώνη καὶ δραματικὴ ἱστορία τῶν Φερῶν καὶ τοῦ Βελεστίνου. Ἰδίως ἡ μορφή τοῦ Ἰάσονα, πού συνέλαβε τὴν ὑψηλὴ καὶ σωτήρια ἰδέα τῆς ἐνώσεως ὅλων τῶν Ἑλλήνων

ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ

Ἐκ τῶν ἀρίστων Θεσσαλῶν ἐκπαιδευτικῶν. Ὑπηρετήσεν ὡς δημοδιδάσκαλος ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Βόλου. Παραλλήλως, ἡσχολήθη εὐδοκίματα μὲ τὴν Λογοτεχνίαν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν, δημοσιεύσας ἐκλεκτὰ λογοτεχνήματα καὶ χρονογραφήματα εἰς τὸν ἡμερήσιον καὶ περιοδικὸν τύπον. Ἡ ἐκπαιδευτικὴ του δράσις εἶναι γόνιμος. Διατελεῖ Πρόεδρος τῆς Διδασκαλ. Ὀμοσπονδίας.

καὶ στόλισε μὲ θαυμάσια κτίρια τὶς ἀρχαῖες Φερές, καθὼς καὶ κείνη τοῦ Ρῆγα, προβάλλουν στὴ μνήμη τοῦ ἐπισκέπτη καὶ δεσπόζουν ἐπιβλητικὰ στὴ φαντασία του. Νομίζει κανεὶς πὼς μέσα στὶς δενδροστοιχίες καὶ πίσω ἀπ' τοὺς ἴσκιους τῶν δρυῶν, τῶν πλατάνων καὶ τῶν λωτῶν — στὰ περίφημα «μπαχτσέδια» —, θά συναντήση κάπου τὸν Ἰάσονα καὶ τὸ Ρῆγα νὰ συζητοῦν, ἀδελφωμένοι γιὰ τὴν ἰδέα τους, ἀφηρημένοι στὸ γλυκὺ τους, ἀπραγματοποίητο ὄνειρο.

Ἔνας ἀπὸ κείνους πού ἐπεσκέφθηκαν τὸ Βελεστίνο καὶ θαύμασαν τὴ μαγικὴ τοποθεσία του, καθὼς καὶ τὴν τροπικὴ του βλάστηση, ἔγραψε τὰ ἐξῆς, ὕμνωντας τὴν ὁμορφιά του:

— «Βορειοδυτικῶς τῆς Μαγνησίας, πρὸς τὴν μητρόπολιν τῆς Θεσσαλίας, ἐκτείνεται μίαν πολλὰ εὐρύχωρος ὁδός, ἀριστερὰ τῆς ὁποίας βλέπομεν τὴν μικρὰν πόλιν Βελεστίνον, ὑπὸ τῶν Τούρκων λεγόμενον Γενίσαρλη. Τόπος πολλὰ περίεργος καὶ διὰ τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν ἀξιοσημείωτος. Εἰς ἓν προάστειον τῆς πόλεως, ὅπου ἡ παλαιὰ ἀκρόπολις, φαίνεται ἀκόμη ἡ Ἑπέρεια πηγὴ, τὸ σημερινὸν Κεφαλόβρυσσον. Αὐτὴ σχηματίζει μίαν καθαρὰν λίμνην, τὴν ὁποίαν περικυκλώνουν κυπαρίσσια, πλάτανοι, λεῦκαι καὶ ἐλαῖαι. Ἡ πρασινάδα αὐτῶν τῶν δένδρων, μεμιγμένη μὲ ὠραῖα στίτια καὶ τοὺς ἄσπρους μιναρέδες τῶν τζαμιῶν, συνδεδεμένη ἐν αὐτῷ μὲ τοὺς ἐνὺδρους καθρέπτας τῆς λίμνης, προξενεῖ μίαν μαγικὴν θεωρίαν. Παρατηρεῖται οὗτος ὁ τόπος μὲ κάποιαν εὐλάβειαν, ἐπειδὴ εἰσέτι ζῆ εἰς τὰς ὁδὰς τοῦ Ὀμήρου καὶ εἰς τοὺς στίχους τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Πινδάρου καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου τόσον τὰ νομίσματα τῶν Φερῶν, ὅσον καὶ τὰ ἀξιωματικώτατά του συμβάντα, σημαίνουν μίαν πόλιν τῆς ὁποίας ἡ ἀρχὴ φαίνεται ὅτι ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ἰδίαν ἀρχαιότητά της ἐξέπεσεν. Αἱ Φεραὶ ἦσαν δύο, ἡ μὲν μεγάλη, ἡ δὲ μικρά, ἥτις τὰ νῦν Ἅγιος Γεώργιος καλεῖται, εὐρισκόμεναι ἀλλήλων

δέκα στάδια. Εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀπέκτησε τὸ Βελεστίνο μίαν ὑψηλὴν φήμην, ὡς πατρίς τοῦ ἀειμνήστου πατριώτη Ρήγα. (Λεονάρδου: Χωρογραφία τῆς Θεσσαλίας, 1838, σελ. 127 - 128).

Ἡ εἰκόνα τοῦ Βελεστίνου, ὅπως μᾶς τὴν ἐξωγράφησεν ὁ Λεονάρδος, εἶναι σχεδὸν ἡ ἴδια τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ρήγα. Ἄν ἡ πόλις ἔπαθε ζημιές κατὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση, ὅποτε κατακάηκεν ἡ ἑλληνικὴ συνοικία τῆς, τὸ Βαροῦσι, ἂν στὰ χρόνια μας δοκίμασε πολλὰς δηώσεις καὶ καταστροφὰς στὴν Ἰταλικὴ κατοχὴ καὶ κατὰ τοὺς σεισμούς, ὅμως διατηρεῖ ἀκόμη τὴ θαυμαστὴ τῆς βλάστησης, τὴ μαγικὴ λίμνη τῆς — δῶρο τῆς Ὑπέρειας — καὶ τοὺς χλοερούς κήπους τῆς, λίγο πρὸ κάτω ἀπ' τὸ Κεφαλόβρυσο.

Ἀπ' τὴν περιγραφή τοῦ Λεονάρδου μαθαίνουμε πῶς στὸ Βελεστίνο εὐδοκίμοῦσαν ἄλλοτε καὶ οἱ ἐλιές. Ἐλάχιστες σώζονται καὶ σήμερα. Γίνεται λόγος καὶ γιὰ πολλὰ κυπαρίσσια, πού σήμερα δὲν ὑπάρχουν στὸ Κεφαλόβρυσο. Κάτι «κλαίουσες» ἱτιές τὸ ἐστόλιζαν ἄλλοτε. Τώρα ὅμως μόνο πλατάνια πελώρια καὶ ἀκακίες ἀρκετὰς πλαισιώνουν τὴ μικρὴ λίμνη τῆς Ὑπέρειας Κρήνης, μέσα στὰ δροσερὰ νερά τῆς ὁποίας θὰ λούστηκε πολλὰς φορές ὁ μικρὸς Ρήγας. Πολλὰς φορές συλλογισμένος θὰ σταμάτησε στὰ κρηπίδωμά τῆς καὶ θάγειρε, καθρεφτίζοντας τὴν ὠραία του ὄψη, στὴ λεία τῆς ἐπιφάνεια.

Πολλὰς φορές κάτω ἀπ' τοὺς παχεῖς ἴσκιους τῶν δένδρων θὰ ὀραματίστηκε λεύτερη τὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ τραγοῦδησε σιγὰ καὶ κατανυχτικὰ κανένα κλέφτικο τραγοῦδι, στεναζώντας γιὰ τὴ βαρεῖα σκλαβιά τοῦ Γένους τὸ παχουλὸ καὶ ζωηρὸ καὶ φιλότιμο Ἑλληνόπουλο τοῦ Βελεστίνου. Ἐδῶθε κυττάζοντας τὶς χιονισμένες κορφὰς τοῦ Ὀλύμπου, πού ὀρθώνονται στὸ βάθος τοῦ θεσσαλικοῦ κάμπου, θὰ πόθησε κι αὐτὸ ν' ἀνεβῆ ὡς ἐκεῖ, νὰ ντυθῆ στὰ κλέφτικα καὶ μετὰ τὴ φλογέρα στὸ στόμα νὰ ψάλλῃ τοὺς πολεμικοὺς κι ἀρειμάνιους στίχους τοῦ τραγοῦδι τοῦ Ὀλύμπου:

Μὴ με μαλώνεις Κίσαβε, μπρὲ τουρκοπατημένε,
πού σὲ πατοῦν οἱ Τούρκισσες, σιγγάνες τῶν Κονιάρων.
Ἐγὼ 'μαὶ ὁ Γερο-Ὀλυμπος, στὸν κόσμον ἔξακουσμένος
Ἐχω σαράντα δυὸ κορφὰς κι ἐξήντα δυὸ βρυσούλες,
κάθε κορφὴ καὶ φλάμπουρο, κάθε κλαδί καὶ κλέφτης
καὶ στὴν ψηλὴ μου τὴν κορφὴ ἀητὸς εἶν' καθισμένος,
ὅπου κρατεῖ στὰ νύχια του κεφάλι ἀντρειωμένου.
— Κεφάλι, τ' εἶναι πῶκαμες κι εἶσαι κριματισμένο;
πῶς σοῦρθε καὶ κατάντησες στὰ νύχια τὰ δικά μου;
— Φάγε, πουλί, τὰ νιάτα μου, φάγε καὶ τὴν ἀντρεία μου,
νὰ κάμης πῆχυν τὸ φτερό καὶ πιθαμὴ τὸ νύχι.
Στὰ Χάσια καὶ στὸν Ὀλυμπο δώδεκα χρόνους κλέφτης,
στὸ Λοῦρο, στὸ Ξηρόμερο ἀρματωλὸς ἐστάθην,

Ἡ Ὑπέρεια Κρήνη, πρὶν ἀπὸ μισὸν αἰῶνα.

ἐξήντα ἀγάδες σκότωσα κι ἕκαψα τὰ χωριά τους,
Κι ὅσους στὸν τόπο ἄφησα καὶ Τούρκους κι Ἀρβανίτες
εἶναι πολλοί, πουλάκι μου, καὶ μετρημοὺς δὲν ἔχουν.
Τῶρ ἦρθε κι ἡ ἀράδα μου στὸν πόλεμον νὰ πέσω.

Μὲ τὰ τραγοῦδια καὶ τοὺς θρύλους αὐτοὺς ἐξῆσε, στὴν τρυφερὴ του ἡλικία, ὁ Ρήγας Βελεστινλῆς. Καὶ τὰ ἴδια τραγοῦδια, μᾶζι μετὰ ἄλλα δημοτικὰ, διαιώνει στὰ γύρω βουνὰ τοῦ Βελεστίνου, στὴ Μαλούκα, στὴ Μαύρη Πέτρα, στὸ Χαλκοδώνιο, ἢ φωνὴ τῶν βλάχων τῆς περιοχῆς, πού ζοῦν τὴν εἰδυλλιακὴ ποιμενικὴ ζωὴ.

Ἡ φύση εἶναι πάντα ὠραία καὶ ἐλκυστικὴ. Ἡ πλούσια βλάστηση καὶ ἡ μεγάλῃ κι ἐνδιαφέρουσα ἱστορία τοῦ τόπου, σὲ συνδυασμὸ μετὰ τὴ δραστηριότητα καὶ τὰ σύγχρονα προοδευτικὰ ἐπιτεύγματα τῶν κατοίκων του, κάνουν τὸ Βελεστίνο μὴ εὐλογημένη κωμόπολις, στὴν ὁποία ἔνα «προσκύνημα» δὲ θάναυ ἀπλῶς ὑποχρέωση, ἀλλὰ ψυχικὴ λύτρωση.

Κοντὰ στ' ἄλλα θὰ ἰδῆ ὁ ἐπισκέπτης ἐκεῖ γέρους φουστανελλοφόρους, σημάδια καὶ λείψανα τοῦ παρελθόντος, πού φέρνουν ἀνακουφιστικὴ ἴσαμε τὴν πονηρὴ καὶ διβουλη ἐποχὴ μας τὸν ἀνόθευτο ἀέρα τῆς ἀγνῆς λεβεντιάς. Θὰ ἰδῆ γυναῖκες μετὰ στέρεα πρόσωπα, φωτεινὰ καὶ θὰ πῆ πῶς μπορεῖ νὰ γίνουν μαννάδες θερμῶν καὶ ζωντανῶν ἀνθρώπων, τῆς «πάστας» τοῦ Ρήγα.

Θὰ νοιώσῃ, σίγουρα, πολλὴ Ἑλλάδα νὰ ξυπνᾷ μέσα του, ὁ ἐπισκέπτης τοῦ ἱστορικοῦ Βελεστίνου.

ΘΕΣΣΑΛΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

Θ Ε Σ Σ Α Λ Ι Α

ΧΡΙΣΤΟΥ ΤΣΑΠΑΛΑ

Τῆς τέχνης σου τὴ σπῖθα ἀπ' ὅπου πάντα
τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα κινᾶνε
ράντισε ἐδῶ, Μαντώ, καὶ κάμε νᾶναι
μετὰ τοῦ Πηνειοῦ τὸ ρέμα ἀδέρφια· πάντα

γιατὶ ἀπὸ τὴν ἀντίπερα τὴν μάντα
χαλκόδετο ναοῦ θαρρεῖς περνᾶνε
τὶς πόρτες οἱ ἀδερφές σου καὶ κερνᾶνε
μετὰ νάμα τοῦ Ἴσμηνοῦ· γιὰ σὲ ἐκατάντα

σὲ ἀντροῦ Θεσσαλικοῦ τὰ μαῦρα βάθη
νὰ στηλωθεῖς μὰ ἐκεῖ τὰ θνητὰ χρόνια
τῆς γῆς ὀλόγουρά σου καίνε αἰώνια
καὶ ἂν κοιμητῆρι ἡ Μάντοβα σοῦ ἐστάθη

τοῦδ' ὄψε ἀδηγητὴ σὲ αὐτὸν πού ἐτάθη
τὸ μάτι του κριτῆς σὲ καταχθόνια
καὶ σὲ οὐρανοὺς μὰ τὰ ἄντρα σου τὰ χθόνια
κυλοῦν κάποιο νερό πού δὲ βουβάθη

νερό τοῦ Πηνειοῦ πού ἐκεῖθε ἐπῆρα
μὴ στάλα γιὰτὶ ἀντίλαλοι μεγάλοι
μετὰ ζώνουν· καὶ ἂν μετὰ ἀκίνητη ἀγκάλῃ
τὸ δρόμο μου ἐμποδᾶν πρὸς ἄλλων μοῖρα

τὴ μαντικὴ ψυχὴ δὲν ἔχω στεῖρα·
κραυγὴν ἑλληνικὴ βροντῶ μεγάλη
καὶ ἄς ἦταν νὰ γενήσῃ ἀγάλι ἀγάλι
τὸν ἄνθρωπον πού ἀθάνατον θὰ ἐτήρα.